

GYRODACTYLUS SALARIS – VEDTAK OM KJEMISK BEHANDLING I RANAREGIONEN

Mattilsynet - Regionkontoret for Nordland (Regionkontoret) fatter vedtak om gjennomføring av planlagt rotenonbehandling av vassdrag i Ranaregionen. Ranaregionen omfatter blant annet seks tidligere infiserte vassdrag (Ranaelva, Røssåga, Sletterelva, Bjerka, Sannaelva og Bardalselva). Ranaelva og Røssåga er vassdrag med betydelig størrelse.

Bakgrunn:

10. august - ble det i forbindelse med «OK-programmet for *Gyrodactylus salaris*» tatt ut prøver av 30 fisk.

28. august - Veterinærinstituttet varslet Mattilsynet om at analyser av prøvene innsamlet i Tverråga, en sideelv til Rana, påviste *Gyrodactylus*-individer på 12 av 30 fisk. Morfologiske analyser av parasittene viste at laksungene var smittet med minst to *Gyrodactylus*-arter. Den ene arten en morfologisk forenlig med *Gyrodactylus salaris*.

3. september - Artsdiagnosen ble oversendt Mattilsynet fra Veterinærinstituttet, der det ble bekreftet at det var *Gyrodactylus salaris* som var påvist. Parasittene som ble påvist var av samme genotype som før rotenonbehandlingen i 2004.

5. september – Mattilsynet sendte over bestilling til Veterinærinstituttet om blant annet forslag til epidemiologisk kartlegging. Mattilsynet mottok umiddelbart et grundig utkast til kartlegging fra Veterinærinstituttet, som også påtok seg å administrere prøveuttak, hvorpå Mattilsynet godtok dette og ba om iverksetting.

6. og 7. september – prøveuttak ble gjennomført i Røssåga og mindre elver i Ranaregionen, henholdsvis 247 fisk fra Røssåga og 37 fra mindre elver i regionen.

8. september – analysesvar fra Veterinærinstituttet kunne ikke påvise *Gyrodactylus salaris* på noen av lakseungene som ble prøvetatt fra Røssåga og de mindre elvene.

9. september – Veterinærinstituttets analyser av innsamlet lakseunger langs Rana-elvas løp på 8 stasjoner fra fjorden og opp til Reinforsen påviste opp til 700 parasitter på en enkelt fisk, og det er store forskjeller mellom stasjonene. Det var klart høyest parasitt-tall høyt oppe i elva, og på dette grunnlag konkluderte Veterinærinstituttet at «*G. salaris* etablerte seg først på den øverste delen av lakseførende strekning i Ranaelva. Således er

det sannsynlig at smittekilden finnes høyt oppe i vassdraget, trolig ovenfor lakseførende strekning.»

9. september – ny bestilling fra Mattilsynet til Veterinærinstituttet angående videre epidemiologisk kartlegging som innebærer kartlegging av hvor og i hvilken grad fisk i Rana-elvas løp er infisert med *G. salaris*., inkludert prøveuttak av røye og evt. laks i de ikke-anadrome strekningene av Ranaelva og Langvatnet.

12. september – Møte i koordineringsgruppe for tiltak mot *Gyrodactylus salaris* på Helgeland, samt møte i Nasjonal koordineringsgruppe for bekjemping av *Gyrodactylus salaris*.

Historikk:

Ranaelva er et vassdrag i Nordland fylke som munner ut innerst i Ranafjorden ved Mo i Rana. Det har et nedslagsfelt på 3790 km² og er det andre største vassdraget i Nordland fylke. Vassdraget er sterkt regulert og har fire kraftstasjoner; Reinforsen, Langvatnet, Rana og Ildgruben. Alle kraftstasjonene unntatt Langvatnet munner ut på den lakseførende strekning. Som følge av reguleringene er vannføringen i hovedvassdraget betydelig redusert. Laksen kunne opprinnelig gå opp til Kobbforsen som ligger ca 10 km fra munningen. Etter at det ble bygd trapp i Kobbforsen kunne laksen passere Meforsen og gå opp til Reinforsen som ligger ca 13 km fra sjøen. Reinforsen har et fall på 29 meter, og fisketrappa som ble påbegynt i 1954 er en av landets største. Trappa i Reinforsen åpnet for ytterligere 43 km elvestrekning med til dels gode gyte- og oppvekstmuligheter. De to viktigste sideelvene til Ranaelva er Tverråga og Plura, som begge kommer inn fra sørøst. Tverråga munner ut i Ranaelva ved Selfors. 500 m ovenfor samløpet ligger Revelforsen, som er utbygd med fisketrapp, slik at fisken kan gå opp til Sagforsen 10 km opp i Tverråga. Plura munner ut i Ranaelva via Storforsen 1,7 km nedenfor Reinforsen. Fossen er utbygd med fisketrapp slik at fisken kan komme seg noen kilometer opp i elva. Elva har imidlertid redusert vannføring på grunn av kraftutbygging.

G. salaris er en parasitt som gjør skade på hud og gjeller hos laksunger og smolt og kan direkte eller indirekte være årsak til betydelig dødelighet i dette stadiet av livssyklusen. Erfaringer tilsier at parasitten er en betydelig trussel for våre ville laksestammer dersom den får fritt spillerom i vassdragene. Utrydding av *G. salaris* i store og kompliserte vassdrag med grunnvannstilsig og løsmasser krever erfaringsmessig mer enn én behandlingsomgang med rotenon. Det er dessuten ved ulike ekspertrapporter slått fast at man bør oppnå en konsentrasjon >0,5 ppm rotenon for sikker utrydding av laksefisk i elver.

G. salaris ble første gang påvist i denne regionen i 1979. I tillegg til laksunger som var innsamlet dette året, ble den også påvist på fiksert fisk som ble innsamlet i perioden 1975-1978. Alle infiserte vassdrag i Rana-regionen ble rotenonbehandlet i 2004. Etter behandlingen er det gjennomført en betydelig overvåkingsaktivitet i vassdragene. Vassdragene ble friskmeldt i 2009.

Det ble i perioden etter friskmelding tatt ut prøver fra alle tidligere infiserte elver til og med 2012, uten at parasitten ble påvist.

Regionkontorets vurdering:

Mattilsynet har hjemmel i lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) § 23 til å føre tilsyn og fatte nødvendige vedtak.

I forskrift 17. juni 2008 nr. 819 om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr, forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr (forskrift om smittsomme sykdommer, akvatiske dyr) § 48 første ledd, fremgår følgende: Når en listeført sykdom er påvist hos ville akvatiske dyr, kan Mattilsynet bestemme at akvatiske dyr i vassdrag eller sjø, skal behandles eller avlives dersom det er grunn til å tro at slike tiltak vil ha vesentlig betydning for å begrense eller utrydde sykdommen.

Vedtaksmyndighet etter forskriftene mht. håndtering av smitte med *G. salaris* er delegert til Mattilsynets regionkontor, i dette tilfellet Regionkontoret for Nordland, jf. forskrift 09.02.2005 nr. 115 delegering av myndighet fra det sentrale Mattilsynet til det lokale og regionale Mattilsynet, punkt 2.2.2.

Mattilsynet konstaterer at *G. salaris* er listeført. Når nødvendige utredninger viser at utrydding kan lykkes og at krav til nødvendige midler er stilt til disposisjon, er det en etablert praksis å avlive smittede populasjoner.

Tiltak av denne type er forankret i Nasjonal gruppe for gyrobekjemping der blant annet Miljødirektoratet og Mattilsynet er representert. Det ble gjennomført møte i Nasjonal gruppe for gyrobekjempelse den 12. september 2014, hvor det var enighet om at en hasteaksjon med rotenonbehandling er avgjørende for å oppnå en smittereduksjon i vassdraget, og om mulig fjerne parasitten. Det ble også gjennomført møte i den regionale koordineringsgruppa for tiltak mot *Gyrodactylus salaris* på Helgeland den 12. september 2014, hvor det også var enighet om viktigheten av å sette i gang behandling så snart som mulig.

Mattilsynet vil understreke Ranaregionens nærhet til andre viktige lakseelver og potensialet som derfor ligger i overføring av smitte til disse elvene. Vi ser det som viktig at behandling gjennomføres raskest mulig.

Mattilsynet har under utarbeidelse en soneforskrift i henhold til § 47 i forskrift om smittsomme sykdommer, akvatiske dyr, hvor det vil bli opprettet et kontrollområde bestående av bekjempelsessone og overvåkningssone for å hindre spredning av parasitten. Denne forskriften vil inneholde de samme prinsipielle holdningene som forskrift 19.mars 2013 nr. 306 om kontrollområde for å forebygge, begrense og utrydde parasitten *Gyrodactylus salaris* hos akvatiske dyr i Rauma, Vestnes, Norddal, Lesja og Skjåk kommuner, Møre og Romsdal og Oppland (forskrift om kontrollområde for lakseparasitt) inneholder.

Regionkontoret legger til grunn av rask gjennomføring av ekstra behandling av elver/bekker ved en eventuell ny påvisning av parasitten er viktig. Det skal utarbeides en beredskapsplan som beskriver overvåkingsprosedyrer og planer for tiltak ved ny påvisning. Mattilsynets vedtak i dette brevet innebærer at det ikke settes noen endelig tidsfrist for behandlingen. Vedtaket er gyldig inntil elvene i regionen er friskmeldt.

Regionkontoret vurderer at det er viktig å komme i gang med smittereduserende tiltak i Ranaregionen så snart som mulig. Dette gjelder vassdragene i regionen, og så langt som brakkvannsutstrekningen tillater overlevelse av *G. salaris*. Nærmere definisjon av området vil bli beskrevet i den kommende soneforskriften for lakseparasitten som er under utarbeidelse.

På grunnlag av overnevnte vurderinger og med hjemmel i § 48 første ledd i forskrift om smittsomme sykdommer, akvatiske dyr fatter Mattilsynet, Regionkontoret for Nordland følgende:

VEDTAK:

Fylkesmannen i Nordland gis i oppdrag å gjennomføre nødvendig kjemisk behandling for å fjerne lakseparasitten *G.salaris* i vassdrag tilknyttet Ranaregionen.

Behandlingen skal foretas i aktuelle vassdrag, og i bekker/elver evt. vassdrag med tilknytning til det aktuelle vassdraget som kan ha forekomst av *G.salaris*, samt områder så langt som brakkvannsutstrekningen tillater overlevelse av *G. salaris*. Nærmere definisjon av området vil bli beskrevet i den kommende soneforskriften for lakseparasitten som er under utarbeidelse.

Dødfiskhåndteringen skal skje i henhold til plan godkjent av Mattilsynet, Distriktskontoret for Midt- og Nord-Helgeland.

Desinfeksjon av utstyr, personell og innretninger skal foretas i henhold til opplegg godkjent av Mattilsynet, Distriktskontoret for Midt- og Nord-Helgeland.

Vedtaket vil gjelde fra og med vedtaks dato og inntil vassdrag og bekker/elver, som vedtaket omfatter, er friskmeldt.

Vedtaket er unntatt forhåndsvarsling, da Fylkesmannen i Nordland ved Tore Vatne var representert i telefonmøte 12. september i 2014 i den regionale koordineringsgruppen, jf. lov 10. februar 1967 om behandlingsmåter i forvaltningssaker § 16 tredje ledd bokstav c.

Dette er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven og kan påklages, jf vedlagte skjema.

En eventuell klage gis ikke oppsettende virkning på grunn av påvisningens alvorlighetsgrad, samt viktigheten av rask igangsetting av tiltak.

Med hilsen

Janitha Ormøy Singdahlsen

Kopi til:
Hege Osen
Ivar Hellesnes